

**Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра теорії і практики початкової освіти**

СУЧАСНА ОСВІТА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових і науково-методичних праць

Випуск 2

**Кривий Ріг
2010**

Відповідаючи на наступні запитання нашої анкети «Чи маєте Ви хобі?» та «Чи Ваше хобі відіграє роль у Вашому професійному зростанні?» 17 (70,8 %) опитаних дали стверджено відповідь, 2 (8,3 %) вказали на відсутність хобі, а 6 (25,0 %) зазначили, що воно не відіграє ніякої ролі у цьому процесі.

Задумуючи це анкетування, ми мали на меті змусити студентів до осмислення і, можливо, переосмислення розуміння ними ролі інформальної освіти у становленні когнітивного компонента педагогічної культури майбутнього вчителя та відношення до неї. 9 (37,5 %) опитаних вказали на те, що поставлені запитання спонукали їх до перегляду відношення до інформальної освіти, 8 (33,3 %) – частково, 5 (20,8 %) – ні.

Як бачимо, інформальна освіта є важливим джерелом оволодіння майбутнім учителем полікультурними знаннями, вміннями інтегруватися у динамічне суспільство, що є ознаками сформованості його педагогічної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://www.znanie.org/docs/memorandum.html>
2. <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf>
3. Зюнькіна О. Поняття «Інформальна освіта» у контексті розвитку неперервної освіти // Освіта вчителя. – С.56-59.
4. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста. – М.: Высш. шк., 1990. – 142 с.
5. Литвин В. Українська культура й освіта в контексті суспільних трансформацій // Урядовий кур'єр. – № 175. – 24.09.2002. – С.4-5.
6. Управление современным образованием: социальные и экономические аспекты / А. Н. Тихонов, А. Е. Абрамешин, Т. П. Воронина, О. П. Молчанова. – М.: Просвещение, 2006. – 284 с.

Кужільна Л. В.

канд. філол. наук, доцент
кафедри дошкільної освіти КДПУ

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА УМОВА ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА

Толерантність як певний феномен соціального життя, що постійно змінюється і потребує виховання відповідної культури людини і суспільства в цілому. Виникла реальна можливість вирішити це завдання шляхом фахового опанування художнім словом, що дає розуміння суті причин і способів виховання етики сприйняття інаковості, визнання права бути самими собою.

Ключові слова: толерантність, толерантна особистість, толерантне освітнє середовище.

Постановка проблеми. Стан духовного розвитку особистості на сучасному етапі характеризується такими рисами: здатність створювати той

внутрішній світ, завдяки якому реалізується собітотожність людині, її свобода від жорсткої залежності від ситуацій, які постійно змінюються. Тобто справжнім об'єктом християнської моралі є не поведінка, а внутрішній устрій людської душі, її мета – чистота і досконалість самої суті людини, її серця вона спрямована на надію, а на самотуття. Філософія, або любов до мудрості, спрямовує все коло справ своїх на той кінець, щоб дати життя нашому духові, благородство серцю, світлість думкам, як голові всього.

«Ми» мислиться не як зовнішність, тільки пізніше створений синтез, поєднання декількох «я» чи «я» і «ти», а як їх первинна неподільна єдність, з лона якої ідеально проростає «я» і завдяки тільки якій воно і можливе. Кожному «я» внутрішньо присутня, зі свого боку «ми» через те, що воно якраз і є останньою опорою, найглибшим коренем і живим носієм «я».

Нині, як ніколи раніше, маємо докласти всіх зусиль, щоб зберегти свою національну ідентичність, природну і історичну прихильність до ієрархії, духовної єдності. Індивіда починають розглядати, як найвищу цінність і індивідуальне щастя возвеличуються. Любов є початком видимого відтворення образу божого в матеріальному світі, початком втілення істинної ідеальної людяності. Світ – репертуар наших життєвих можливостей. Життя це передусім те, чим ми можемо бути, ми повинні вміти вибирати... [2, с. 29-33].

Феномен толерантності – це певний усталений механізм, що централізує або пом'якшує численні розбіжності, протиріччя, або як один з можливих шляхів подолання різних форм агресивності, напруги, конфліктності та екстремізму [4, с. 360]. «Толерантний»: 1. Здатний переносити несприятливий вплив яких-небудь факторів. 2. Поблажливий, терпимий до чийось думок, поглядів, вірувань.

На наш погляд великий Т. Г. Шевченко висловив так у вірші «Полякам»:

Подай же руку козакові
І серце чистеє подай!
І знову Іменем Христовим
Ми оновим наш тихий рай [9, с. 41].

У багатонаціональних країнах, у наслідок постійних міжмовних контактів спостерігається закономірний процес взаємодій і мов, який дістав назву двомовності (білінгвізму) чи багатомовності (полілінгвізму). Двомовність або білінгвізм – це оволодіння людиною двома мовами на рівні їх розуміння та та вільного спілкування [3, с.42-47]

Всепланетне явище переходу від тоталітарних форм правління і одно пірамідної організації соціумів до демократичного ладу та значення складніших суспільних структур є і об'єктивним, і дуже позитивним явищем, а «успадковану програму необхідно ліквідувати шляхом використання релевантного навчання і виховання й замінити гуманістично-демократичною, оскільки на поверхні Землі ті будують тільки свої» [7, с. 201], оволодівати «мистецтвом і наукою» співчуття [8, с. 201].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна проблематика толерантності є різноманітною. У працях О. Т. Амолова, Є. Ф. Казакова,

В. А. Пішкова розглядаються толерантність у процесі набуття цілісностей, М. Б. Печулов аналізує толерантність як принцип правового, соціально-політичного аспекту, толерантність у системі цілісно-цілкових пріоритетів освіти вивчалася Б. С. Тершунським, проблеми міжетнічної толерантності розглядалися О. В. Петрицьким, Г. У. Сłodатовою, як певну категорію відносин її вивчали Є. Ю. Клепцова, В. А. Сітаров. Але відчувається недостатнє висвітлення проблеми толерантності як основи діяльності та міжособистісних стосунків у освітньому закладі.

Мета статті – висвітлити зміст поняття та довести, що формування толерантної особистості засобом художнього слова можливе за умови створення освітнього закладу толерантного середовища, виділяти ознаки інтолерантного і толерантного освітніх середовищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Толерантність – інтегративна властивість, яка базується цінностях свободи, відповідальності, емпатії, прийняття довіри, доброзичливості, не насилля, допущення існування другого іншого, при цьому не виключаючи можливості впливати на нього повним чином, долаються синдром нетерпимості, що до будь-якого іншого інакомислення. Саме у толерантних стосунках людина ставиться до іншої людини, як до іншого, але не до чужого.

В умовах інтолерантного простору відбуваються зростання напруженості та конфліктності, що суттєво впливає на цінності та поведінкові настанови особистості [4, с. 361–362]. На наш погляд, основоположні принципи толерантності особистості (майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу) доцільно формувати через любов, розуміння художнього слова, засобом вивчення казок Андерсена, проведення різних тренінгів, дискусій, круглих столів можна прищепити етичні принципи толерантності (принципи рівності, співпраці, свободи вибору і цінного самовираження). Ми пропонуємо такі тренінги у формі рольової гри для студентів першого курсу, що вивчають у дуже скороченому варіанті зарубіжну літературу.

I. Літературна вікторина « Великий казкар».

1. Чому своє знайомство з казками Андерсена К. Паустовський назвав «сном на яву»? [«Он долго рассматривал, меня прищурил один глаз и посмеиваясь, потом достал из кармана белоснежный душистый платок, стряхнул им и из платка выпала большая белая роза. Сразу же вся комната наполнилась её серебряным светом и непонятным мелодийным звоном. Оказалось, что это звенят лепестки розы, ударившись о кирпичный пол подвала, где жила тогда наша семья»];

2. Чому вечір 31 грудня 1899 року був цілком особливим? [«Около ёлки лежала толстая книга – подарок от мамы. Это были сказки Ханса Христиана Андерсена»];

3. В чому полягає подвійний зміст андерсенівських казок? Через який художній прийом про нього розповідає К. Паустовський? [«Я не знал, что в каждой детской сказке заключена вторая, которую в полной мере могут понять только взрослые»];

4. Як уявляв К. Паустовський зустріч Андерсена та Пушкіна? [«Да здравствует солнце, да скроется тьма!»];

5. Коли і де народився Х. Андерсен? [«Родился он в 1805 году во время наполеоновских войн, в старом датском городе Оденсе, в семье сапожника»];

6. Острів Фюн. Клаус Берг. Бертель Торвальдсен. Розкажіть, як вони пов'язані з життям Андерсена;

7. Намалуйте словами дерев'яну вивіску, яка висіла над дверима батька Андерсена [«...у отца Андерсена, как и у всех башмачников, висела над дверью деревянная вывеска с изображением орла с парой голов в знак того, что башмачники всегда шьют всегда только парную обувь»];

8. Розкажіть про діда Андерсена [«В старости он занимался тем, что вырезал всякие причудливые игрушки людей с птичьими головами или коров с крыльями и раздаривал эти фигурки соседским мальчишкам»];

9. В яких умовах виріс Андерсен? [«Андерсен вырос в бедности. Единственной гордостью семьи Андерсена была необыкновенная чистота в их доме, ящик с землей, где густо разрастался луг, и несколько вазонов на окнах, в них цвели тюльпаны. Их запах сливался с дребезжащим перезвоном колоколов, стуком отцовского сапожного молотка, перезвоном, лихой дробью барабанщиков около казармы, свистом флейты бродячего музыканта и хриплыми песнями матросов, выводящих по каналу неуклюжие барки в соседний фирод»];

10. Яку роль в становленні мистецької особистості Андерсена зіграв кіт Карл? [«В доме у Андерсенов у мальчика был только один благородный слушатель – старый кот по имени Карл. Но у Карла был крупный недостаток: кот часто засыпал, не дослушав до конца интересную сказку. Кошачьи годы как говорится брали своё. Но мальчик не сердился на старого кота: он все ему прощал за то, что Карл никогда не позволял себе сомневаться в существовании колдуний, хитреца Клумпе-Думпе, догадливых трубочистов, говорящих цветов и лягушек с бриллиантовыми коронами на голове»];

11. Яке місце і в якій формі у житті Андерсена посів театр? [«Он подружился с городским расклейщиком афиш Питером, начал помогать ему, а за это Питер дарил Кристиану по одной афише каждого нового спектакля...»];

12. Де проводив своє дитинство Андерсен? [«...на старой мельнице на реке Одена. На берегу канала была расположена усадьба отставного моряка...»];

13. Про яку долю мріяли батьки Андерсена? [«...родители мечтали сделать из мальчика хорошего портного...»];

14. Як змінилася доля Андерсена після смерті батька? [«...всю ночь над умершим пел сверчок, в то время как мальчик всю ночь проплакал...»];

15. Із якої «речовини» виготовлені казки? [«...сказки делаются из того же вещества, из которого состоят сны...»]

16. Розкажіть про випадок зустрічі маленького хлопчика і Андерсена в Копенгагені починаючи зі слів: [« Он быстро шел несколько скачущей, неуверенной походкой, размахивая длинными рукавами, и говорил

сам с собой. Шляпу он нес в руке и потому был хорошо виден его большой покатым лобом, орлиным тонким носом и серыми сощуренными глазами. Он был не красив, но изящен и производил впечатление иностранца»].

17. Як охарактеризував Андерсена Е. Кьеркегор? [«Этот чудак, этот оживший смешной поэтический персонаж, внезапно появившийся из книги стихов и навсегда забывший секрет, как вернуться обратно на пыльную полку библиотеки»];

18. Розкажіть про організацію Андерсеном похорон скульптора Торвальдсена? [«Андерсен написал контату на смерть Торвальдсена»]

19. Чому поет Унгельман сказав Андерсену: «Вы обладаете драгоценной способностью находить жемчуг в любой сточной канаве»?

20. Розкажіть про першу книгу Андерсена «Прогулка на остров Амагер» [«В этой книге Андерсен решил наконец выпустить «пёстрый рой» своих фантазий»];

21. Прокоментуйте вислів К. Паустовського: «...в этом длительном светлом волнении и постоянной смене стран, городов, народов и попутчиков, в волнах « дорожной поэзии» и удивительных встречах и не менее удивительных размышлениях прошла вся жизнь Андерсена».

22. Чому повість про Італію називається імпровізатор?

23. Розкажіть про подорожі Андерсена (Європа, Мала Азія, Африка): Париж, Лондон, Італія, Швейцарія.

24. Коли помер Андерсен? Як вшановує Данія і світ його пам'ять?

II. а) Літературно-дидактична ділова гра.

1. «Від автора»;

2. На часах – час: «показывался Моисей на горе и чертил на скрежет первую заповедь»;

3. «Било два – взором представлялся райский сад»;

4. «В три часа появлялись трое волхвов, шедших с востока на поклонение Иисусу»;

5. «В четыре показываются четыре времени года»;

6. «Часы били пять – выходили пять чувств: зрение в образе оптики, слух – медника, обоняние – продавщицы фиалок и дикого яминника, вкус – повара, а осязание – распорядителя похоронной процессии в траурной мантии»;

7. «Било шесть – выскакивая и играя, подбрасывая кости кверху она падала и показывала высшее очко – шесть»;

8. «Затем следовали семь дней недели или семь смертных грехов»;

9. «После этого выходил хор монахов восемь человек и пел заутреннюю»;

10. «Било девять – явилось девять муз: одна занималась астрономией, другая служила в историческом архиве, а остальные посвятили себя театру»;

11. «Било десять и опять выступал Моисей с двумя скрижалями, на которых были начертаны все девять заповедей»;

12. «Било одинадцять – и высказывало одинадцять мальчиков и девочек и начинали играть в игру под названием «Пробил одинадцатый час»;

13. «Наконец било двенадцать – и являлся ночной сторож, в шлеме, с «утренией звездой» в руках и пел старинную песенку ночных сторожей»;

«Від автора» – від слів «было тут что послушать» і до слів «картина являлась за картиной» Повтор появи названих картин, як живої ідеї [1, с. 310]

Від автора (закінчення): «И произведение искусства исчезло, но свечи в церкви превратились в большие светящиеся цветы; золотые звезды рассыпанные по потолку засияли; орган заиграл сам с собой. И все сказали, что вот это-то и есть самое невероятное»;

б) Інценізація казки «счастливое семейство»;

в) Інценізація казки «Гадкий утенок».

III. Підсумкова бесіда:

1. Що в світі найнесподіваніше: (художній твір)?

2. Чи можуть людину по-справжньому зробити щасливою матеріальні багатства («У него целый лапушиний лес, а у неё всего-навсего один кустик» – казка «Счастливое семейство»)?

3. Охарактеризуйте інтолерантне суспільство за казкою «Гадкий утенок».

4. Розкажіть про толерантне ставлення суспільства за казкою «Гадкий утенок» (від слів: « Не беда появиться на свет в утином гнезде...»).

5. Які потреби можна виховати під впливом художнього слова (у пізнанні світу, у книжці, як засобом самоосвіти, у милуванні красою слова, висловлення власних думок, у самовираженні та самореалізації через входження в різні літературні образи, у гарному настрої, позитивних емоціях [6, с. 15].

Висновки. Таким чином, створення толерантного освітнього простору засобом художнього слова є необхідною педагогічною умовою для ефективною реалізації заходів по формуванню толерантності студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андерсон Х. К. Сказки. – Ташкент: Изд-во ЦККУ, 1986. – 348с.
2. Беланова Р. Стан духовного розвитку особистості на злеті віків / Римма Беланова // Рідна школа. – 2001. – № 3. – С.29-33.
3. Богуш А. Методика навчання дітей української мови. Підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Слово, 2008. – 440с.
4. Боличова Л. О. Толерантне освітнє середовище як визначальна умова формування толерантної особистості // Л. О. Боличова // Педагогіка вищої та середньої школи: 3б. наук. пр. / Гол. ред. Буряк В. К. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. Вип. 20. – С. 359-364
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В. Бусел. – К.: Ірпінь, ВГФ «Перун», 2001. – 1440 с.
6. Гавриш Н. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі / Наталя Гавриш // Дошкільне виховання. – 2006. – № 3. – С. 15-18.
7. Корсак К. Педагогіка нового століття / Костянтин Корсак // Рідна школа. – 2005. – № 12. – С. 13-16.
8. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку « Я у Світі» / О. Кононко. – К., 2008.
9. Шевченко Т. Полякам / Т. Г. Шевченко // Твори в 5 т. Т.2. – К.: Дніпро, 1978. – 365 с.